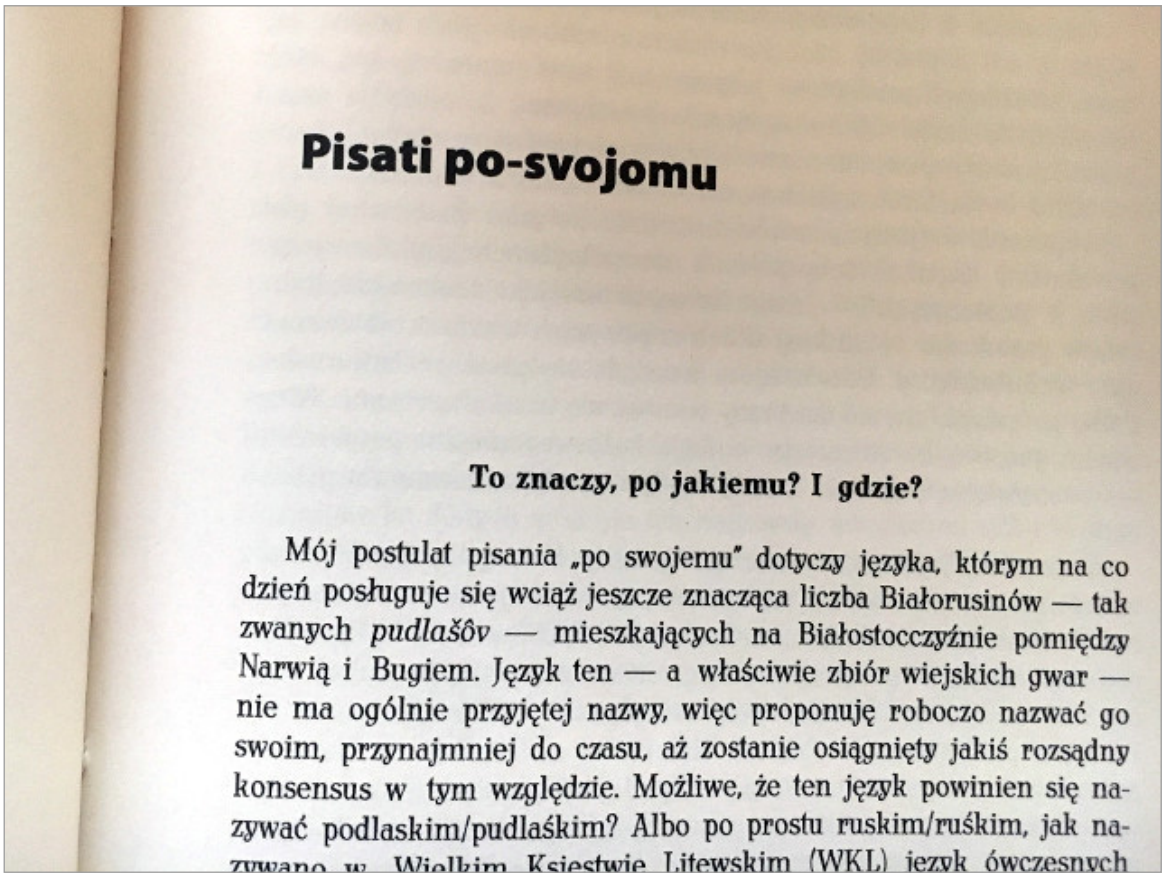
10 lat strony Svoja.org: od „po-svojomu” do „po-pudlaśki”

Jan Maksymiuk

Pisati po-svojomu

To znaczy, po jakiemu? I gdzie?

Mój postulat pisania „po swojemu" dotyczy języka, którym na co dzień posługuje się wciąż jeszcze znacząca liczba Białorusinów — tak zwanych *pudlašôv* — mieszkających na Białostocczyźnie pomiędzy Narwią i Bugiem. Język ten — a właściwie zbiór wiejskich gwar — nie ma ogólnie przyjętej nazwy, więc proponuję roboczo nazwać go swoim, przynajmniej do czasu, aż zostanie osiągnięty jakiś rozsądny konsensus w tym względzie. Możliwe, że ten język powinien się nazywać podlaskim/pudlaśkim? Albo po prostu ruskim/ruśkim, jak nazywano w Wielkim Księstwie Litewskim (WKL) język ówczesnych

Dziesięć lat temu, 17 marca 2008, w Internecie pojawiła się strona Svoja.org z następującą deklaracją:

Ten serwis jest poświęcony normalizacji i rozwojowi nowego wschodniosłowiańskiego języka pisanego — podlaskiego. Jego dialektami mówi około 50 000 ludzi we wschodnim regionie Polski, zwanym Podlasiem (oraz prawdopodobnie 500 000 ludzi na Białorusi i Ukrainie, ale ta liczba jest na razie niepotwierdzona). Do niedawna uważano, że ci ludzie posługują się peryferyjnymi wersjami języka białoruskiego lub ukraińskiego, w zależności od tego, do której z tych narodowości siebie zaliczają. My jednak twierdzimy, że te dialekty należą do zupełnie odrębnego języka, który zasługuje na ujednoliconą i spójną formę zapisu oraz solidne wsparcie...

Ten „manifest” został ogłoszony w czterech językach (oprócz języka polskiego, także po białorusku, podlasku i angielsku; później doszła jeszcze wersja ukraińska), zapowiadając, że serwis Svoja.org będzie „utrzymywany i rozwijany wyłącznie dzięki funduszom oraz inwencji Aleksandra i Jana Maksymiuków”. Strona szczęśliwie przetrwała 10 lat, pęczniejąc stopniowo od nowych tekstów w języku polskim, białoruskim i podlaskim, których celem nadrzędnym była właśnie gramatyczno-ortograficzna standaryzacja dialektów wschodniosłowiańskich pomiędzy Narwią i Bugiem na Podlasiu i wprowadzenie do użytku publicznego *języka podlaskiego* jako nowego narzędzia porozumiewania się w mowie i piśmie.

Zgromadzonych przez dziesięć lat tekstów jest rzeczywiście sporo, więc wspólnie z bratem postanowiliśmy zaproponować krótki (10-punktowy) przewodnik po rozdziałach Svoja.org, by

zwrócić uwagę zainteresowanych czytelników na ważniejsze materiały prezentowane na stronie i ułatwić orientację wśród nich.

1. Jądrem strony Svoja.org jest rozdział Gramatyka, w którym mamy:
    a. Zarys gramatyki języka podlaskiego (fonetyka i fonologia, zasady pisowni, słowotwórstwo, morfologia);
    b. „Kurašôvśka mova” Jana Petručuka (praca doktorska filologa Jana Pietruczuka z roku 1977, opisująca fonetykę, morfologię i słownictwo rodzimej gwary autora, która znajduje się na areale dialektalnym wziętym za podstawę dla wysiłków standaryzacyjnych Svoja.org); integralną częścią tej pracy jest słownik gwary Kuraszewa (Słownik Jana Pietruczuka — baza danych) o objętości 5,5 tysiąca słów;
    c. Podlachian Grammar in a Nutshell (zwięzły zestaw najważniejszych słów, fraz i reguł gramatycznych języka podlaskiego dla czytelników angielskojęzycznych: *cardinal numbers; ordinal numbers; parts of the day; days; holidays, seasons; months; what’s the date; years; how to go there; conjugation of common irregular verbs in the present tense; patterns of verb conjugation in the present tense ; verbs in the future tense; verbs in the past tense; verbs in the conditional; declension of adjectives and nouns*).
2. Rozdział Słovnik to obecnie ponad 12 tysięcy haseł (litery A-K) sukcesywnie konstruowanego online słownika polsko-podlaskiego, który docelowo będzie zawierał około 50 tysięcy haseł. Słownik pozwala na automatyczne wyszukiwanie słów w obie strony: *słowo polskie » słowo podlaskie* i *słowo podlaskie » słowo polskie*. Przykład hasła:
    ◦ **dać** *dk* 1. dáti; **~ prezent** dáti podarúnok; **~ dwa tysiące za garnitur** dáti dviê týščy za garnítur; **~ *komuś* zatrudnienie** dáti *komúś* práciu; **~ dochód** dáti dochôd; **~ cement do zaprawy** dáti címent do zaprávy; **~ pretekst** dáti začôpku; **~ pić koniom** dáti píti kóniam; **~ parkiet w mieszkaniu** dáti parkiét u kvartíry; 2. oddáti; **~ dziecko do szkoły** oddáti ditiá do škóły; **~ koszulę do pralni** oddáti rubášku do prálni; **~ książkę do druku** oddáti knížku do drúku; **~ pierścionek w zastaw** oddáti prakôveć u zakład; ◊ **~ *komuś* buzi** dáti *komúś* búsi; **~ *komuś* dupy** dáti *komúś* dúpy; **~ *komuś* w łapę** dáti *komúś* v łápu; **~ *komuś* wiele do myślenia** zmúsiti *kohóś* môcno zadúmatisie; **~ odpór** dáti odpôr; **~ początek** dáti počátok; **~ ujście *czemuś*** dáti vólu *čomúś*; **~ upust *czemuś*** dáti vólu *čomúś*; **~ drapaka** dáti drapaká; **~ *komuś* łupnia** dáti *komúś* łúpotnia; **~ nogę** dáti dráła; **~ nura (nurka)** dáti nurciá; **~ popalić** dáti prykúryti; **~ posłuch** posłúchatisie; **nie ~ poznać po sobie** ne pokazáti vídu; **~ sobie spokój** dáti sobiê spókuj; **~ *komuś* szkołę** dáti *komúś* škółu; **~ *komuś* w czapę** pálnuti *komúś* u łob, zastrêliti *kohóś*; **~ w gębę (po gębie)** dáti v mýrsu; **~ *komuś* w skórę** dáti *komúś* u skôru; **~ wiarę** poviêryti; **~ *komuś* wycisk** dáti *komúś* žáru; **~ za wygraną** odstupítisie, pryznáti svôj prójhryš; **~ znać o sobie** dáti znáti pro sébe; **~ znak życia** dáti znak žýcia; **dajmy na to** skážemo; naprýkład, naprymiêr
3. Rozdział Rozhovôrnik to „zbiór normatywnych wypowiedzi języka podlaskiego” (inaczej: rozmówek) z takich tematów jak *Powitanie, zawieranie znajomości, grzeczność; Pozdrowienia, życzenia, gratulacje, kondolencje; Radość, zadowolenie; Prośby; Smutek, niezadowolenie, Opieprzanie i przeklinanie; Wyrażanie wątpliwości*. Do rozmówek dołączone są trzy dodatkowe działy wypowiedzi podlaskich: *Przysłowia; Frazeologizmy i idiomy; Cytaty łacińskie*.
4. Pudlaśki nazvy to lista około 300 tradycyjnych podlaskich nazw miejscowości z 19 gmin województwa podlaskiego.
5. Rozdział Zvukovyje skopy zawiera audio-próbki języka podlaskiego: podlaskie pieśni ludowe i współczesne teksty literackie w wykonaniu *native speakers*.

6. Artykuły to pół setki tekstów po polsku, białorusku i podlasku, nierzadko polemicznych, opisujących realizację podstawowego celu Svoja.org z biegiem lat, oraz inne artykuły, najczęściej publikowane w białostockim miesięczniku *Czasopis* i mające na celu wykazanie, że język podlaski może z powodzeniem obsługiwać wszystkie tematy, które w tym periodyku obsługują języki polski i białoruski. W tym rozdziale są także artykuły poświęcone podlaskim nazwom gatunków świata zwierzęcego i roślinnego występującego na Podlasiu.
7. Blog Alika to teksty Aleksandra Maksymiuka, programisty i administratora strony Svoja.org, wśród których znajdują się objaśnienia niektórych technicznych aspektów naszej strony, włącznie z instrukcją i plikiem instalacyjnym klawiatury podlaskiej dla systemu Windows.
8. Blog Jana to ponad 150 tekstów Jana Maksymiuka opisujących życie prywatne w Czechach oraz zaangażowanie autora w propagowanie języka podlaskiego w Internecie i poza nim. Integralną częścią tego rozdziału są krótkie blogi poświęcone ortografii i wybranym zagadnieniom gramatycznym języka podlaskiego, wydzielone w osobny dział pod nazwą *g-blog*.
9. Rozkažu vam pravdu... to 30 nie pozbawionych nostalgii opowiadań autobiograficznych Haliny Maksymiuk o dzieciństwie na Podlasiu na przełomie lat 1960/1970. Magia przeminionego świata oraz języka podlaskiej wsi i miasteczka.
10. Literatura zawiera przekłady utworów literatury światowej na znormalizowaną wersję języka podlaskiego. Wśród prezentowanych autorów są: Tarjei Vesaas, Erwin Strittmatter, Heimito von Doderer, Agota Kristof, Stanisław Lem, Gabriel García Márquez, Bohumil Hrabal, Dino Buzzati, William Faulkner, Jack London, Federico García Lorca, Miguel Cervantes, Jorge Luis Borges.

Wszystkim czytelnikom strony Svoja.org serdecznie dziękujemy za dotychczasowe zainteresowanie. Zostańcie z nami na następne dziesięciolecie. I powiedzcie o naszej stronie swoim przyjaciołom i znajomym.